

# ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ

*Psychological  
Prospects*

Спеціальний випуск  
ПРОБЛЕМИ КІБЕРАГРЕСІЇ



Том 2

2012

Рекомендовано до друку вченою радою  
Інституту соціальної та політичної психології НАПН України  
(протокол № 10/12 від 25 жовтня 2012 р.)

**Редакційна рада:**

*Микола Слюсаревський* – голова редакційної ради;  
*Ігор Коцан, Ксенія Абульханова (Росія), Роман Арцишевський,*  
*Марта Богачевська-Хом'як (США), Михайло Костицький,*  
*Василь Кремень, Ігор Пасічник*

**Редакційна колегія:**

*Лариса Засекіна* – головний редактор; *Вадим Васютинський,*  
*Жанна Вірна* – заступники головного редактора;  
*Віталій Татенко, Олена Донченко, В'ячеслав Казміренко, Лідія*  
*Орбан-Лембрик, Олена Старовойтенко, Тетяна Титаренко, Наталія*  
*Чепелева, Микола Бабій, Любов Найдьонова, Мирослава Мушкевич* –  
члени редакційної колегії

**Засновники:** *Волинський державний університет імені Лесі Українки,*  
*Інститут соціальної та політичної психології НАПН України*

**Включено ВАК України до переліку наукових фахових видань  
із психологічних спеціальностей**

**Адреса редакції:** 43025, м. Луцьк, вул. Потапова, 9  
Тел.: (03322) 4-90-01 (у Луцьку); (044) 425-24-08 (у Києві)  
Ел. пошта: [lora\\_zasyekina@mail.ru](mailto:lora_zasyekina@mail.ru); [info@ispp.org.ua](mailto:info@ispp.org.ua)  
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової  
інформації КВ № 14266-3237 ПР від 17.06.2008 р.

**Видавець:** Інститут соціальної та політичної психології НАПН України  
(04070, м. Київ, вул. Андріївська, 15)

Статті публікуються в авторській редакції

© Інститут соціальної та політичної  
психології НАПН України, 2012  
© Автори

### **Обрії психічного життя людини**

<b>Бохонкова Ю.</b> Методологічні основи формування проактивної поведінки як складової психологічної компетентності особистості .....	104
<b>Бушай І.</b> Образ світу підлітків із агресивною та суїцидною поведінкою .....	113
<b>Власова Н.</b> Перспективы и условия развития паритетных взаимоотношений в семье: синергетический подход .....	122
<b>Звонок Д.</b> Співвідношення категорій психологічної ролі та установки.....	132
<b>Кочарова Е.</b> Сексуальні установки сучасної молоді .....	141
<b>Остапук О.</b> Теоретические основы классификации страхов .....	150
<b>Слотвинская С.</b> Психологический анализ подходов к исследованию кризиса инвалидности .....	158
<b>Чернобровкина В.</b> Психологические аддикции в контексте проблемы личностной свободы и зависимости .....	166

### **Психологічний світ освіти**

<b>Веретянникова Ю.</b> Роль жизненной позиции студентов-психологов в их профессиональном становлении .....	178
<b>Лазаренко В.</b> Мотивація професійного вибору старшокласників .....	185
<b>Пономарьова Н.</b> Деформації мотиваційно-потребової сфери підлітків як чинник соціальної дезадаптації .....	194
<b>Рамзані Е.</b> Психолого-педагогічні умови профілактики кіберагресії у шкільному середовищі .....	202
<b>Тихонова М.</b> Соціально-психологічні чинники впливу на особистість молодшого підлітка в період адаптації до навчання .....	211
<b>Шахова Н.</b> Студенческая группа как интернет-аудитория .....	219

*Евеліна Кочарова*

### СЕКСУАЛЬНІ УСТАНОВКИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

*Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.* Вивчення особливостей сексуальності чоловіка і жінки, їх взаємозв'язків із психологічними властивостями, структурних елементів сексуальної поведінки людини останнім часом входять до найбільш активно обговорюваних наукових тем.

Об'єктивно вивчати установки людей складно, особливо якщо справа стосується сексуальних уподобань. Відомо, що ставлення людини до сексу ніколи не буває абсолютно однозначним, а залежить від безлічі чинників, пов'язаних як з формуванням, так і з проявом індивідуальних уявлень. Ставлення до сексуальності постійно змінюється. Воно залежить від культурних традицій, економічної ситуації в країні і від специфіки політичних завдань, що вирішуються в даний момент державою.

Сексуальні установки є елементом сексуальної культури особистості, яка, в свою чергу, є одним із способів ствердження людини в соціокультурному оточенні за допомогою статевої поведінки, спрямованої на продовження роду, задоволення біо-соціальних потреб, гедоністичних, моральних, естетичних інтересів, пізнавальних, комунікативних, компенсаторних, творчих запитів. У зв'язку з цим, актуальним практичним питанням стає вивчення сексуальних установок молоді, як одного з провідних чинників формування поведінки особистості у юнацькому та дорослому віці.

*Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор.*

Останнім часом з'являється все більше публікацій присвячених сексуальності людини, які пов'язані з медичними, психологічними або педагогічними напрямками вивчення даного феномена. Загалом публікації західних фахівців присвячені вивченню формування свідомого ставлення до статевих відносин, аналізу сексуальної освіти, розгляду особливостей поведінки та окремих якостей людей з різною сексуальною ідентичністю (Крукс Р, Баур К., Капріо Ф, Лауман А., Джонсон С.).

Дослідженням сучасних проблем сексуальності займаються Г.С. Абрамова, І.С. Андреева, В.Ф. Анурін, С.С. Балабанов, Ю.Р. Вишневський, Т.А. Гурко, С.І. Голод, С.В. Діденко, І. Жеребкіна, Е.А. Здравомислова, І.С. Кон, Г.С. Кочарян, А.В. Меренков, Б.С. Павлов, О. Паченков, Е. Пушкарьова, Л.П. Рєпіна, А.А. Тьомкіна, С.А. Ушакін, Ж. Чернова, С. Чуйкіна. В останні роки з'явилися матеріали досліджень, проведених в рамках гендерного вивчення особливостей відносин між статями в інтимній сфері.

Цікаве дослідження М.Н.Плаксіної, в якому розкриті та проаналізовані деякі аспекти статевої диференціації сексуальних установок юнаків та дівчат.

*Виділення невіршених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.* Багато іноземних та вітчизняних авторів досліджують сексуальну поведінку людини, сексуальність чоловіка та жінки на різних вікових етапах, норми та відхилення у сексуальній поведінці особистості та інше. Найменш у сучасній науці вивчені соціокультурні та психологічні особливості сексуальності. Розкриття феномену сексуальних установок надасть можливість розкрити один із чинників формування та становлення сексуальної культури особистості.

Вивчення сексуальних установок є дуже важливим моментом для розширення відомостей про елементи сексуальної культури сучасної молоді.

*Формулювання цілей статті (постановка завдання).* Мета даного дослідження полягає у теоретичному та практичному вивченні та висвітленні особливостей сексуальних установок сучасної молоді.

*Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.* Людська сексуальність – складна і суперечлива область знань, яка перебуває на стику багатьох наукових дисциплін. Вивчення сексуальності має велике значення для розуміння багатьох аспектів культури, поведінки і суспільного життя людини.

Уявлення про сексуальність зазнавали суттєвих змін у різні періоди історії у зв'язку із змінами в суспільстві. На даний момент, засоби масової інформації стали приділяти більше уваги сексуальності людини, а наукові дослідження дозволяють переконатися в різноманітності людської сексуальної поведінки, деякі упередження і сексуальні табу зникли, а отже і змінилися сексуальні установки людей.

Серед чинників, що вплинули на зміну установок сексуальності, можна назвати збільшення уваги до ситуаційної етики та особистісної автономії, зміна ролей чоловіків і жінок, збільшення часу для дозволя,

поява нових відомостей про сексуальність, прогрес науки і технології, інтерес до даної теми засобів масової інформації та зростаюча стурбованість поширенням захворювань, що передаються статевим шляхом.

Під сексуальною установкою розуміється готова схема реакцій, придбана і засвоєна людиною на основі досвіду, за допомогою якого вона відповідає на дії, пов'язані з проявом сексуальності.

Сексуальні установки – це ставлення до сексу, уявлення про припустимі та неприпустимі норми сексуальної поведінки для себе та інших.

Установки щодо сексуальності умовно можуть бути розподілені на три групи: традиційні, або прокреаційні, реляційні та рекреаційні. Прокреаційні (орієнтованої на відтворення потомства), категорії сексуальних установок мають ті люди, які вважають, що початкова мета сексуальної активності – розмноження. Люди, що належать до даної категорії, одноставно не схвалюють секс поза шлюбом, так само як і сексуальні дії між людьми однієї статі, хоча їх установки з приводу таких питань, як порнографія та аборти, помітно розходяться.

До другої категорії, що отримала назву реляційної (орієнтованої на відносини), належать ті люди, які розглядають сексуальну активність як природний елемент близьких відносин і любові. Як і слід було очікувати, більшість людей, що належать до цієї категорії, позитивно сприймають секс у контексті будь-яких довірчих відносин, що будуються на любові, будь то відносини між подружжям або між людьми неодруженими, однак при цьому вкрай негативно сприймають позашлюбні зв'язки, подружні зради і обман сексуального партнера.

До третьої категорії, іменованої рекреаційної (орієнтованої на розваги), належать ті, хто вважає, що основна мета сексу – задоволення. Подібні люди вважають, що будь-які сексуальні стосунки між згодними на них дорослими людьми слід беззастережно вітати, але вони не завжди поділяють однакові погляди на такі питання, як аборти і секс між людьми однієї статі [2].

Ці системи установок співіснують, хоча нерідко суперечать одна одній, і значно впливають на сексуальну поведінку людей. В наш час не існує якогось одного домінуючого комплексу установок відносно сексуальності. В дійсності спостерігається низка різноманітних і навіть багато в чому протилежних уявлень, які співіснують пліч-о-пліч. Більш того, останнім часом стає дедалі очевиднішим, що сексуальні установки людей багато в чому складаються під впливом соціального середовища, в якому вони виховувалися, а це, в свою чергу, впливає на їх сексуальну поведінку [3,4].

Установки, що стосуються окремих сторін сексуальності, весь час змінюються. Мастурбація і дошлюбний секс стали більш прийнятні останнім часом. Відкритість таких тем, як сексуальна орієнтація, альтернативна сексуальна поведінка і статеві ідентифікація, помітно зросла, хоча суперечки щодо припустимості цього тривають. Подвійні стандарти чоловічої та жіночої сексуальності продовжують існувати і, навіть, поширюються в різних культурах.

З метою вивчення сексуальних установок сучасної молоді ми провели дослідження за участю 48-ми респондентів різного соціального статусу, рівня освіти, сімейного стану, віку, статі та сексуальної орієнтації. У нашому дослідженні взяло участь 36 жінок і 12 чоловіків. З них 75% мають гетерогендерну, 15% гомогендерну і 10% бігендерну ідентичність. Вік випробуваних коливався між 18 - 32 роками.

У нашому дослідженні ми використовували такі методи і методики: анкетування, особистісний опитувальник установок щодо сексу Г. Айзенка, методику визначення сексуального профілю О.Ф. Потьомкіної, кольоровий тест відносин Е.Ф. Бажина і А.М. Еткінда [5,6].

Ми отримали наступні результати дослідження. 25% респондентів почали сексуальне життя до 16 років, 75% від 16 до 20 років. Це може свідчити про досить усвідомлене бажання сексуального дебюту, що викликане об'єктивними факторами (бажання більше зблизитися з партнером, перевести відносини на новий рівень) хоча в деяких випадках початок сексуального життя було обумовлено фізіологічними потребами організму респондента.

Основна маса нашої вибірки – це люди з вищою або незакінченою вищою освітою, які мають в 60% випадків стабільні, довгострокові відносини (від півроку і більше).

71% випробуваних мав до 10 сексуальних партнерів, а 29% - від 10 і більше. Хотілося б відзначити, що вибірку з великою кількістю партнерів склали переважно представники з гомогендерною і бігендерною ідентичністю, що можна пояснити з точки зору ускладненого пошуку постійного партнера і побудова відносин сімейного типу, відсутність рівного офіційного визнання суспільством і перспектив при стабільних відносинах.

У результаті дослідження сексуальних установок молоді було з'ясовано наступне:

✓ у 10% вибірки за шкалою «дозволеність» були одержані високі бали, що характеризує їх як осіб з передовими, сучасними поглядами і легким ставленням до сексуальних зв'язків, трактують секс

як задоволення, а 90% відрізняються серйозним ставленням до сексуального життя людини, які сповідують в сексуальних стосунках високі моральні стандарти сексуальної культури даного суспільства;

✓ задоволеність власним сексуальним життям на високому рівні спостерігаємо у 62% респондентів, а 38% задоволені власним сексуальним життям в середньому в силу певних причин;

✓ 25% добре контролюють власне сексуальне життя і 75% відчують певні труднощі в узгодженні власних сексуальних бажань і засвоєних моральних принципів, відчують тривогу і картають себе за окремі думки, бажання чи вчинки;

✓ 33% вибірки розглядають сексуального партнера лише як об'єкт для отримання чуттєвого задоволення, 67% молоді вважають за краще мати з партнером значущий особистісний зв'язок, тобто знати індивідуальні особливості партнера, його духовний світ, погляди на життя в цілому;

✓ для 94% випробуваних порнографія є повсякденним явищем і не викликає негативної реакції, а у деяких випадках навіть інтерес, 6% виявило осуд і нетерпимість до порнографії;

✓ сексуальну сором'язливість було діагностовано у 23% юнаків і дівчат, що говорить про їх зніяковілість або деякий страх перед сексуальними темами і відносинами, 77% даного показника не виявили;

✓ 61% демонструють розкутість у питаннях сексуального життя, 39% більш цнотливі та відчують труднощі в позиціонуванні власної сексуальності;

✓ 69% вибірки відчують огиду до деяких видів сексу, найчастіше не схвалюваних суспільством або ж не отримують задоволення від сексуального життя з партнером, а для 31% випробуваних різноманітність видів сексуальної активності має велике значення і приносить задоволення;

✓ легко збуджуються, тобто мають високу сексуальну чутливість, 39% молоді, а для 61% потрібні спеціальні умови (моральні, естетичні) для відчуття сексуального збудження;

✓ для 83% респондентів украй важливо проявити себе як гарного секс партнера, тобто провідним чинником у відносинах є фізична сторона і бажання бути позитивно оціненим саме як хороший коханець / коханка, 17% цінують більше саме духовну сторону відносин з партнером, ніж безпосередній сексуальний контакт;



✓ 39% юнаків і дівчат схильні до ворожості і агресивних імпульсів по відношенню до своїх сексуальних партнерів, а 61% дані тенденції відчувають вкрай рідко.

Аналіз результатів дослідження сексуальних установок дозволив припустити наступне: найбільша кількість респондентів відносяться до представників реляційної групи сексуальних установок, це доводять результати за шкалами «дозволеність», «знеособлений секс», «цнотливість», «сексуальна збудливість», «агресивний секс», тобто дані шкали повністю задовольняють характеристику даної групи; рекреаційні категорії сексуальних установок ми так само можемо спостерігати у нашій вибірці, однак в істотно меншому розмірі, про що свідчать результати за шкалами «дозволеність», «знеособлений секс», «порнографія», «сексуальна сором'язливість», «відраза до сексу», «фізичний секс», «сексуальна збудливість» і характеризують групу респондентів як сприймають секс як один із способів отримання задоволення; і так само, аналізуючи результати за шкалами «порнографія», «цнотливість», «відраза до сексу», «сексуальна сором'язливість», можна виявити кілька випробуваних прекреаційного типу сексуальних установок, що можна пояснити мінімальними теоретичними і практичними знаннями даної категорії людей в сексі.

З метою вивчення полюса відношення до певних сексуальних установок ми використовували кольоровий тест відносин. Позитивне ставлення превалює за 18 показниками з 30. Найвищий відсоток спостерігається у наступних установках: «інтимна близькість» - 90%, «Я» - 88%, «сексуальний партнер» - 88%, «кохана людина» 86%, «секс» - 83%, «статевий акт» - 81%, «ласка» - 80%, «сексуальне життя» - 75%, «пристрасть» - 75%, «любов» - 75%, «сексуальність людини» - 70%. Це говорить про те, що в житті більшості респондентів власна особистість, партнер, інтимна близькість, сексуальне життя і сильні позитивні почуття відіграють важливу роль, що повністю відповідає психологічній характеристиці даного вікового етапу. Негативне ставлення домінує за наступними категоріями: «мазохізм» - 60%, «БДСМ» - 58%, «гомосексуалізм жіночий» - 56%, «груповий секс», «грубість», «помірність» по 54%, «анальний секс» - 50%, «секс-іграшки» - 48%, «гомосексуалізм чоловічий» - 46%. Дані категорії не є типовими сексуальними практиками в культурі відносини і скоріше розглядаються нашими респондентами як статеві збочення.

Ці дані повністю відповідають і відображають сексуальні установки, які сповідує переважна більшість гетеро сексуальноорієнтованої частини людства нашого суспільства. Так само можна відзначити по-

вторюване співвідношення представників різних груп сексуальних установок: провідне місце у реляційної групи, далі йде рекреаційна і останнє місце займає група прекреаційного типу установок.

Особливості сексуальної поведінки ми досліджували за допомогою методики оцінки сексуального профілю і отримали наступні результати:

- за шкалою «експресивність» 56% респондентів мають високий рівень, який характеризує їх як розкутих, імпульсивних, динамічних та яскравих у сексуальній поведінці людей; 38% - мають середній ступінь вираженості даної якості; а зайву стриманість при взаємодії з партнером виявляють 6% випробуваних;

- відсутність страху в спілкуванні з особами протилежної статі, впевненість у своїх сексуальних можливостях демонструють 58% юнаків і дівчат; 25% відчують труднощі в спілкуванні і позиціонуванні себе в сексуальних стосунках; труднощі та тривогу в спілкуванні з особами протилежної статі, недостатню впевненість у своїх сексуальних можливостях виявили 17% молоді;

- у 6% спостерігається орієнтація на матеріальну вигоду в сексуальному спілкуванні, тобто матеріальне забезпечення партнером відіграє провідну роль, 25% молоді сприймають ситуацію матеріального забезпечення партнером як одне з положень близьких відносин, 69% - безкорисливі в сексуальних відносинах і не потребують матеріальної винагороди за них;

- суворі критерії в оцінці сексуального партнера і висока вибірковість характеризують 50% респондентів, 50% пред'являють до сексуальному партнеру набір стандартних вимог;

- для 13% випробуваних характерний високий ступінь сексуальної активності (часті статеві контакти), для 40% середня і для 47% низька;

- 36% звертають надмірну увагу на обстановку, в якій здійснюються інтимні контакти, проявляють гидливість до неохайності партнера; для 35% так само має значення, де буде відбуватися інтимна близькість і наскільки охайний сексуальний партнер; 29% на даний фактор звертають мало уваги, що можна пояснити жагою експериментів і новизни у відносинах;

- прояв ніжності, чуйності, ласки по відношенню до сексуального партнера і його оточення на високому рівні виявлені у 17% молоді, помірно виражену схильність до вищеперерахованих чинників демонструють 62%, а для 21% ці характеристики не властиві в міжособистісних відносинах;

- для 15% вибірки прагнення використовувати свої сили і можливості для вирішення проблем сексуального партнера, більша самовіддача в любові спостерігається на підвищеному рівні, у 60% ми бачимо бажання взаємодопомоги та взаємовиручки в стосунках з сексуальним партнером, 25% респондентів не мають бажання чимось жертвувати заради партнера із сексу;

- 33% показали високе почуття обов'язку, прагнення взяти на себе відповідальність за сексуального партнера і наслідки сексуальних відносин, 67% вважають за краще розділяти рівність в сексуальних відносинах на обох партнерів;

- 27% вірять і намагаються зберегти любов як вищу цінність, помірну потребу в любові демонструють 67% молоді і для 6% любов має низьку цінність;

- сильне почуття ревності, невміння справитися з підозрілістю, нав'язливі конфлікти на ґрунті ревності спостерігаються у 17% піддослідних, 58% юнаків і дівчат відчувають ревності при певній поведінці партнера, для 25% характерна відсутність даного чинника, що можна пояснити поверховістю міжособистісних зв'язків або відсутністю постійного партнера у відносинах;

- у 6% потреба в різноманітності сексуальних контактів, їх засоби і форми виражені на високому рівні, 69% демонструють даний показник на середньому рівні і для 25% характерні консервативні погляди на статеві стосунки;

- 92% отримують задоволення від власного сексуального життя, 8% позитивного сексуального досвіду не мають; задоволеність від сексуального життя спостерігається у 67% молоді, відповідно 33% відчувають незадоволеність від своїх інтимних стосунків; розбіжність в задоволенні від сексуального життя і ступенем задоволеності ним можна пояснити за допомогою декількох припущень – не кожен респондент має постійного сексуального партнера, хоча сам процес інтимної близькості викликає велику кількість позитивних емоцій; даний сексуальний партнер не задовольняє усіх сексуальних запитів респондента.

*Висновки з даного дослідження і перспективи дальших розвідок у цьому напрямку.*

Таким чином, проаналізувавши отримані в ході дослідження сексуальних установок дані ми можемо зробити висновок, що переважаючою групою сексуальних установок у нашій вибірці є реляційні, які розглядають сексуальну активність як природний елемент близьких відносин та любові, позитивно сприймають секс у контексті будь-яких довірливих відносин, будь то відносини між подружжям або між людь-

ми не одруженими, однак при цьому негативно сприймають позашлюбні зв'язки, подружні зради і обман сексуального партнера, деякі види альтернативної сексуальної активності.

Грунтуючись на висновках дослідження, стає можливим більш детально вивчення особливостей сексуальних установок в контексті гендерної ідентичності та феномену сексуальної культури особистості в цілому.

### *Література*

1. Жарков Ю. Н. Методология создания опросников для сексологических исследований // Сексология и сексопатология. — N 7. — 2003. — С. 7—12
2. Келли Г. Основы современной сексологии / Г. Келли. — 6-ое издание. СПб.: «Питер». — 2000. — 896 с.
3. Кон И. С. Подростковая сексуальность на пороге XXI века. Социально-педагогический анализ. — Дубна: Феникс+, 2001. — 208 с.
4. Райгородский ДЯ. Психология и психоанализ сексуальности. — Самара: Вахрах, 2002.
5. <http://shiza.com.ua/oprosnik-ustanovok-k-seksu/>
6. [http://www.psychometrica.ru/methods/index.php?hid=50&met\\_info=488](http://www.psychometrica.ru/methods/index.php?hid=50&met_info=488)